

Κάθε σπίτι είχε τις θύρες ανοιχτές και δέχονδου. Πολλοί διάβαιναν νύχτα και στο κοινό χωριό. Κεῖ δέχονδου τους στα σπίτια.

«Τὴν ἄλληνα μέρα, μνήμη τοῦ Ἁγίου, ἅμ' ἀλά σκολάσει γῆ ἐκκλησιᾶ, ὁ παπᾶς, ὁ ἀρχιεπιστενάρης πὲ τὴν εἰκόνα στοῦ χέρ' του καὶ ἄλλος κόσμος πῆ-
γαινάσι στ' ἅγιοσμα κι' ὁ παπᾶς ἔψελν' ἅγιοσμό. Γύστερα γήφερνάσι τὴν εἰ-
κόνα πάλε στὴν ἐκκλησιᾶ.

«Γεῖχαμε τργιά βικάδια. Τὸ ἓνα ἢ τὰ δυὸ γήδανε χάρισμα πὲ κανένα χωριανό. Ἐνα γόραζάσι οἱ νεστενάρηδες πὲ τὴ γάσα τὴ νεστενάρικη. Στὴ νεστενάρικη κάσα γοῖ ἴδιοι οἱ νεστενάρηδες, πὸν ἔκανάσι ὅπως γήθελάσι τὶς Ἐπιτρόποι τῆς ἐκκλησιᾶς, γήδανε Ἐπιτροπή. Τὰ βικάδια γόραζάσι δα πὲ τὸν Ἀπρίλη κι' ἔβροσκέδα ὁ ἀγελάρης πὲ κεῖ πὸν γόραζάσι δα. Ἐπρεπε νὰ ἔναι τργιῶ, πέδε ἢ ἑφτὰ χρονῶ, μονὸ νούμερο καὶ ὄχι ζυγῶ, γιατί ἅμα γή-
δανε ζυγὸ δένε δέχονδου ὁ ἅγιος. Μνιὰ φορὰ πὸν ἓνας χωριανὸς χάρισε βι-
κάδι πὲ ζυγὸ νούμερο, δένε δέχτηκε δὸ ὁ ἅγιος. Στέκονδου γοῦλο ἄγριο καὶ δώκασι δὸ πάλε τὸ βικάδι.

«Γήφερνάμε τὰ βικάδια πὲ τὴν ἀγέλη τὴ βαρμονὴ τῆς μνήμης τοῦ Ἁ-
γίου πὲ τὰ δαβούλια καὶ τὶς γαῖδες. Γήδανε ἄγρια τὰ βικάδια, ἀλλ' αὐτήνα τὴν ἡμέρα γήκανδαι ἡσυχά(1). Ἐδενάμε δα πὲ τὸ χαλκὰ τῆς ἐκκλησιᾶς.

«Ἄμ' ἀλά βιτάσει ὁ ἅγιοσμος γύστερα πὲ τὴν ἐκκλησιᾶ ὁ παπᾶς βλογοῦσε τὰ βικάδια κι' ὁ ἀρχιεπιστενάρης πὲ τὸ τσεκούρι(2) ἔσφαζέδα. Ἐκοφτάμε τὸ κργιάς, ἔκανάμε δὸ μοῖρες μοῖρες, ἔβανέμε δὸ σὲ κοῦφες μέσα καὶ μοῖρα-
ζάμε δὸ σταῖ σπίτια γοῦλα τῇ χωριῶν ἀπὸ καὶ καθαίνοντας γήπαιρνε κι' ἔ-
βραζε δὸ. Ὅσοι δένε γήπαιρνάσι κργιάς τὸν ἓνα χρόνον, ἅμα δὲν ἔφτανε, γή-
παιρνάσι τὸν ἄλλον. Πὲ τὸ γαθένα πὸν ἔδιδάσι τὴ μοῖρα του τὸ κργιάς γή-
παιρνάσι ὅ,τι γεῖχε εὐχαρίστηση νὰ δώσει γιὰ τὴ γάσα τὴ νεστενάρικου κο-
νακιοῦ. Στὶς τσεκατζίδες ἔδιδάμε μεγαλύτερη μοῖρα κργιάς. Οἱ νεστενάρη-
δες κρατούσασι κργιάς καὶ γιὰ τὸ δικόδος τὸ κονάκι τὸ νεστενάρικο, πὸν ἔ-
τρωγάσι γοῦλα³ μαζί πὲ τὶς νεστενάρισσες.

«Τὸ βράδν ἀλά νάφουμε πάλε στιές. Τράβιζάμε τὰ καρβούνια καὶ οἱ νε-
στενάρηδες χόρευνάσι πᾶ τὴν στιὰ πὸν γίνονδαν πὲ τὰ ξύλα πὲ τὰ φράγ-
ματα. Γοῦλα τὰ βράδια πὸν κρατοῦσε τὸ πανεγύρι ἑναφτάμε τὶς στιές. Χό-
ρευνάσι καὶ πηδούσασι τὰ νεστενάρια. Ἐπιανέ δα ὁ ἅγιος καὶ μιλούσασι

1) Τὴν ἡμερότητα πὸν παρουσίαζαν τὰ βικάδια ὅταν τὰ ὠδηγοῦσαν στὴν ἐκ-
κλησιᾶ ἀπὸ τὴν ἀγέλη, οἱ ὁπαδοὶ τῶν ἀναστεναρίων τὴν ἀποδίδουν στὴ Θεία Χάρι.
Οἱ ἀντιναστενάρηδες ὁμῶς ἐξηγοῦν τὸ πρᾶγμα διαφορετικὰ: Τὰ βικάδια, λένε, ἡμε-
ρώνοντο ἐκείνες τὶς στιγμὲς ἀπὸ τὴ μουσικὴ, ἡ ὁποία ἔχει τὴ δύναμη νὰ τιθασεύη
καὶ ἄγρια θηρία.

2) Τὸ τσεκούρι καὶ τὰ ἄλλα ὄργανα πὸν μετεχειρίζετο ὁ ἀρχιεπιστενάρης γιὰ
τὴ σφαγὴ, ἔθεωροῦντο ἱερά καὶ ἐφυλάσσοντο σὲ ὀρισμένο μέρος.

σοῦρβικα⁽¹⁾. Γήλεγάσι ὅτι πὲ τ' ἀδέτι αὐτὸ φεύγουσι γοῖ ἀρρώστιες καὶ τ' ἄλλα τὰ κακὰ πὲ τὸ χωριό. "Οδες ἀλὰ βιτίσει τὸ πανηγύρι, τὰ νεστενάρια γύριζάσι γοῦλο τὸ χωριό, σταύρωνάσι τις δρόμοι πὲ τις Χάρες στὰ χέρια καὶ γήρικανδεν στὸ σπίτι τ' ἀρχινεστενάρη. Γύριζάσι πάλε στὴν ἐκκλησιά καὶ ἤφινάσι τις Χάρες μέσα στὶς θήκες πὲ τὰ μανίκια.

«Οἱ νεστενάρηδες ἔκανάσι καὶ τις γιατροὶ τῇ χωριοῦ μας. "Οδες ρωστοῦσε κανένας ἀλὰ φουγιαῖζου τέσσερις πέδε νεστενάρηδες νὰ ἰδοῦ τὸν ἄρρωστο. Πήγαινάσι οἱ νεστενάρηδες, γήγλεπάσι τὸν ἄρρωστο κι' ἔδιδάσι προσταγές: Ἡ εἰκόνα τῆς Πανεῖας δὲν ἔναι καλὰ δῶ, ἀ τὴ βάρεις πὲ δῶ καὶ ἀ τὴ γρεμάσεις σὲ κέινο τὸ δόπο, ἀ τὴ δώσεις καὶ στὸ σγουράφο νὰ δὴ βλύνει καὶ νὰ δὴ σγουραφίσει. Ἐχεις κι' ἓνα κότος· ἀ τὸ κόψεις, ἀ τὸ κάγεις κουρβάνι καὶ ἀ τὸ φέρεις στὸ κονάκι τὸ νεστενάρικο. Πήγαινάσι γοῖ ἀθρῶποι τῇ ἄρρωστου τὸ κότος στὸ κονάκι καὶ οἱ νεστενάρηδες ἔτρωγάσι δὸ γοῦλο καὶ γήλεγάσι λόγια γιὰ νὰ γίνει καλὰ ὁ ἀστενής. Ἄ γήδανε πὲ χαρικιὰ ἀστένεια πρόσπεφτε καὶ ἄ δανε συμπάθιζε ἡ Χάρι, ἀλὰ γίνε καλὰ. Τὰ νεστενάρια ξεμολογούσασι πολλοὺς ἀθρώπους καὶ γυναῖκες τοῦ πειστενγάσι, γήλεγάσι τί ἀ γένει, γηῦρισκάσι κλέφτες καὶ παντιγιοῦ φούγιαῖζάσι δους γοῖ ἀθρῶποι πὲ τὸ χωριό. Τ' ἀδέτι γείχασί δὸ καὶ ἄλλα χωριά πλάι πὲ τὰ μᾶς. Στὸ Βροδίγο γίνουδου στὴ μνήμη τ' Ἀτ Παντεῖ ἐμμονά, γιὰ γείχασι κι' ἐκκλησιά στὴ μνήμη τῇ ἁγίου. Γείχασί δὸ καὶ τὰ χωριά Γαλαζάκι, Μούρτσοβο, Ρέσβι, Γραμματικόβο. Γείχασί δὸ κόμα καὶ οἱ Βούργαροι πὲ τὰ χωριά Πυργόπλο καὶ Βούργαρη. Στὸ Πυργόπλο ἔκανάσι τὰ νεστενάρια στὴ μνήμη τῆς Ἀγιά Τριάδας, στὸ Βούργαρη στὴ μνήμη τῇ προφήτ' Ἡλία».

Χάρες (οἱ) = οἱ εἰκόνες, **μανίκι** = κοντάρι, **ἀλάνι** (τὸ) λ. τουρκ. = πλατεῖα. Σινών. μεγδάνι (τὸ), **λογιάζω** = βλέπω, παρατηρῶ. **δῆνω** = δένω. **Βικάνδι** (τὸ) = ταῦρος καὶ εὐνουχισμένος. **κότος** (τὸ) = ὁ κοῖος. **κουρβάνι** (τὸ) λ. τουρκ. = θυσία. **φήκαρι** (τὸ) = θήκη τοῦ μαχαιριοῦ. **ἄμ' ἀλὰ βιτίσει** = ἅμα ἤθελε τελειώσει. **παντιγιῦ** = παντοῦ,

Τὰ τρία παλλικάρια

Πὰ σὲ πράσινο λειβάδι	5 καὶ βιγλίζου τις διαβάτες
κάνδα τρία παλλικάρια.	νᾶβρου Τοῦρχο νὰ σκοτώσου
Τὴν ἡμέρα τρῶ γαί πίνουν	καὶ Ρωμιὸ νὰ ξεσπλαβώσουν.
καὶ τὸ βράδυ κάνου βίγλα	"Επιασάσι ἓνα Δοῦρχο

1) Παρβ. τὸ ἀναφερόμενο ἀπὸ τὸ Νικήτα Χωνιάτη ἔν. ἀ. «ἀνακωχεύόμενοι δὲ πρὸς βραχὺ οἱ παράφοροι οὗτοι καὶ αἰφνης τὸ πνεῦμα λεῖον συλλέγοντες, ἐπιληπτευόμενοι αὐθις διεσποδύντο καὶ ἐβόων ἐνθεαστικόν...».

- πῶσιν μιν Ρωμιοπούλλα.
 10 Πού τῃ γῆρῃ, Τούρκε, τῇ Ρωμέσσαι;
 — Σ τὸ παζάρι δῆνε βρῆκα,
 δῶκα γρόσια καὶ τῇ βῆρα
 καὶ φλουριά δῆνε γοράσα.
 — Βρέ, γελᾷ σας παλλικάρια,
 15 πὲ τὸ σπίτι μας μὲ κλέψε,
 τὸ ψωμί μου μέσ' τὸ φούρνο,
 τὸ παιδί μου μέσ' τῇ γούνια.
 Ψῆσε φούρνε τὸ ψωμί μου,
 Κούνιε, κούνια, τὸ παιδί μου,
 20 ὥστε νὰ κουστῇ ἡ φωνή μου(!).

Δ. Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
 Καθηγητής

ΟΙ ΟΝΟΜΑΣΙΕΣ ΣΤΙΣ ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Ὁνομασία εἶναι ἡ ὀνομαστικὴ γιορτὴ, πού ὅλοι γιόρταζαν τὴν ἡμέρα πού γιόρταζε κι' ὁ ἅγιός τους. **Ἐχ' τὴν ὀνομασίαν** = γιόρταζει τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ γιορτῆ. Τὰ **Χριστούγεννα** λ. γ. γιόρταζαν ὅπως παντοῦ οἱ Χρήστοδες, τὴν **Λαμπρὴν** οἱ Λάμπροι καὶ οἱ Λαμπρινιώδες τῆς **Ἀνάληψης** οἱ Σωτήρηδες, τῶν **Φώτων** οἱ Φώτηδες κλπ.

Ἐδιμα θερησκευτικά. Τὴν παραμονὴν τῆς γιορτῆς, ζύμωναν μιὰ λειτουργιά (πρόσφορο) καὶ τὴν πῆγαιναν στὴν ἐκκλησίαν μὲ τὰ ὀνόματα τοῦ σπιτιοῦ γραμμένα σὲνα χαρτί, πού τὰ μνημόνευε ὁ παπᾶς στὴν **προσκομιδῇ**. Ἀπὸ κείνη τὴ λειτουργία τῆς προσκομιδῆς ἔκοβε ὁ παπᾶς τὸ ἀντίδωρο τοῦ γιορτάζοντος—ἓνα μεγάλο κομμάτι πού εἶχε καὶ τὰ σχήματα τοῦ ἁγιογραφίου σουφραγιστοῦ—καὶ τὸ προσκομιζε στὸ σπίτι του ὁ ἴδιος γιὰ νὰ εὐχηθῇ καὶ νὰ βλογῇσι μὰ καὶ νὰ πάρει καὶ τὸ φιλοδώρημά του: «τὸ τυχερό του».

Ἐδιμα κοινωνικά. Τὴν ἡμέρα τῆς ὀνομασίας οἱ πόρτες εἶταν ἀνοιχτές διάπλατα· ὁ γιορτάζων ντυμένος τὰ καλά του, ἔμενε ὅλη τὴν ἡμέρα μέσα παίζοντας τὸ κομπολόγι του ἢ ροφώντας τὸ **τακίμι** του καὶ δεχόμενος τοὺς μουσαφίρηδες μὲ χαρὰ καὶ διάχυση καὶ περιφάνεια. Κι' ἄκουε: **εἰσέτη πολλά, νὰ ζῆς ὥστε νὰ γεράς, χρόνια πολλά καὶ τέλεια ἀγαθά, νὰ ζῆς πὲ τὸ νομά σ', καὶ παπῶς, νὰ τὰ χιλιάσεις, μὲ γιές** κλπ.

Τὸ δωμάτιο—τὸ μουσαφίρ ὄντασι—γέμιζε συνήθως, γιὰ τὸ οἱ μουσαφίριοι πῆγαιναν μαζωμένοι κ' ἔφευγαν μαζωμένοι. Ἄν μάλιστα ὁ γιορτάζων εἶτανε τίποτε ἐπίτροπος στὴν ἐκκλησίαν ἢ **ἐμφορας** στὰ σχολεῖα, τότε πῆγαιναν **ἐν σώματι** οἱ ἐπίτροποι καὶ ἔφοροι καὶ φίλοι του γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν.

1) Τὸ τραγούδι αὐτὸ μὲ μικρὰς παραλλαγὰς εἶναι δημοσιευμένο στὰ «Θρακικά» τόμος Α'. 207 ἀπὸ τὸν κ. Πολ. Παπαχριστοδούλου. Ἐκεῖ δημοσιεύεται ὡς τραγούδι ἀναστενάρικο. Στὴ Μελίκη τὸ ἀπήγγειλε καὶ τὸ τραγούδησε ὁ Κωστήλης λύρατζης Γεώργιος Πετικόπουλος ὡς νανούρισμα γιὰ τὰ παιδιά. Ἰδιαίτερα τραγούδι γιὰ τ' ἀναστενάρια δὲν ὑπάρχουν κατὰ τίς πληροφορίες τῶν Κωστήλιδων. Ὅλα τὰ συνηθισμένα τραγούδια πού τραγουδιῶνται κατὰ τίς ἐορτὰς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, μποροῦν νὰ τραγουδιῶνται καὶ ὅταν χορεύουν τ' ἀναστενάρια ἐπάνω στὴ φωτιά.

Ἐχ' τὴν προχὶ σ' ἑστὴν ἡ προχὶ σ' ἑστὴν
 Κωστήν Ἀν. Θρόνι, ὅπου εἰσέτη τὸν παπᾶν